

Міщенко В. І.
*доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору цифрової економіки
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-27>

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ ЗА ФІНАНСОВИМ СЕКТОРОМ

Сучасний етап цифрової трансформації фінансового сектору характеризується стрімким збільшенням обсягів використання ІК-технологій та надання фінансових послуг у цифровому форматі, що посилює потребу у розробленні та використанні нових наглядових і регуляторних методів з метою підвищення оперативності та ефективності управлінських рішень. Необхідність запровадження нових підходів до регулювання та нагляду обумовлена низкою технологічних, організаційних і управлінських змін, спричинених цифровою трансформацією фінансового сектору [1, с. 41; 2, с. 89; 3, с. 39; 4, с. 14].

Головними передумовами запровадження цифрових методів регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ є поява нових видів фінансових установ, зокрема цифрових банків, збільшення обсягів використовуваних даних, аналіз яких повинен здійснюватися в режимі реального часу, а також розширення можливостей для застосування технологій штучного інтелекту, Big Data, хмарних обчислень і машинного навчання. Крім того, в умовах цифровізації традиційні фінансові установи все частіше взаємодіють з децентралізованими ринками, зокрема з ринками криптоактивів, що ускладнює регулювання та нагляд за їх діяльністю щодо управління ризиками [5, с. 76; 6, с. 25; 7, с. 23].

Використання цифрових каналів фінансового обслуговування дозволяє користувачам дистанційно отримувати більшість фінансових продуктів і послуг, які стають все більш зручними та клієнто-орієнтованими. Вже сьогодні переважну більшість фінансових послуг громадяни одержують завдяки використанню дистанційних каналів. У діяльності фінансових установ поширення набувають такі види цифрової діяльності як управління особистими фінансами, персоналізація послуг, цифрові Інтернет-платформи, віртуальні помічники та радники, цифровий маркетинг, голосовий банкінг, біометричні сервіси,

оптичне розпізнавання символів для сканування документів та інші, що суттєво ускладнює наглядову діяльність [8, с. 69; 9, с. 18; 10, с. 98].

Цифрові трансформації та високі темпи впровадження фінансових інновацій спонукають регуляторів до більш активного впровадження власних регуляторних, інформаційних, управлінських і наглядових інновацій, що ґрунтуються на використанні сучасних цифрових технологій. До найбільш актуальних регуляторних і наглядових інновацій, які пов'язані з цифровізацією діяльності фінансових установ, можна віднести створення при НБУ «регуляторної пісочниці», розроблення правил функціонування фінансових Інтернет-платформ, умов діяльності фінансових установ щодо надання послуг у цифровому форматі, впровадження дистанційної ідентифікації клієнтів банків, формування системи «відкритого банкінгу» та інші [11, с. 32; 12, с. 15; 13, с. 192].

Однак на найбільшу увагу заслуговує впровадження комплексу технологій Suptech і Regtech, які дозволяють охопити широке коло регуляторних і наглядових процесів на основі тісної взаємодії фінансових установ і регуляторів фінансового ринку, підвищити рівень стійкості фінансових установ і стабільності фінансового сектору загалом.

Технології Regtech використовуються для управління регуляторними процесами та охоплюють процеси моніторингу, звітності та комплаєнсу. Завдяки підвищенню якості даних і прогностичної аналітики з використанням сучасних цифрових технологій вони дозволяють фінансовим установам спростити виконання вимог регулятора, зменшити адміністративні витрати на їх дотримання, а також розширити можливості для ідентифікації та управління ризиками, що суттєво підвищує ефективність регуляторної діяльності.

Технології Suptech застосовуються для здійснення безпосереднього нагляду за діяльністю фінансових установ. На основі автоматизації наглядових процесів, розширення аналітичного потенціалу, підвищення якості та актуальності даних технології Suptech дозволяють розширити сфери нагляду та моніторингу за окремими фінансовими продуктами та послугами, спростити процеси підготовки та надання звітності, підвищити ефективність моніторингу ризиків і забезпечити повноцінний перехід до реалізації концепції ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю фінансових установ на основі комплексного аналізу даних у режимі реального часу [14, с. 25; 15, с. 22].

Такі технології ґрунтуються на основі автоматизації процесів регулювання та нагляду з використанням сучасних ІК-технологій і забезпечують консолідацію інформаційних ресурсів фінансових установ

і регуляторів, що сприяє зменшенню регуляторного навантаження, спрощує процес їх адаптації до зміни регуляторних вимог та дозволяє реалізувати диференційований підхід, який враховує особливості діяльності окремих фінансових установ [16, с. 185].

Однак впровадження сучасних технологій в регуляторну та наглядову практику відбувається повільно, головним чином, через: недосконалість нормативно-правової бази, яка відстає від темпів впровадження цифрових технологій; відсутність належного рівня інтеграції ІК-систем фінансових установ з ІК-системами регуляторів; обмежений доступ установ до державних реєстрів; посилення регуляторних вимог, високу частоту їх перегляду та надання значних обсягів наглядових даних; значні витрати фінансових установ на виконання регуляторних вимог, а також високу вартість впровадження нових технологій; високий рівень кіберризиків при впровадженні цифрових технологій та недосконалість механізмів управління ними [17, с. 152; 18, с. 27].

Для подолання цих перешкод і підвищення ефективності регуляторної та наглядової діяльності головними напрямками вдосконалення механізмів цифрового регулювання та нагляду в Україні повинні бути: 1) вдосконалення нормативно-правового забезпечення процесів регулювання, управління та нагляду за процесами цифрової трансформації діяльності фінансових установ; 2) сприяння формуванню ефективних механізмів надання фінансових послуг з використанням цифрових каналів; 3) запровадження в діяльності фінансових установ ефективних механізмів управління ризиками з використанням сучасних цифрових технологій; 4) підвищення кваліфікації та стимулювання працівників, які розробляють, впроваджують і використовують цифрові технології та інформаційно-комунікаційні системи [16, с. 185; 19, с. 425].

Головним результатом використання цифрових технологій на основі автоматизації регуляторних і наглядових процесів є консолідація інформаційних ресурсів, покращення обміну інформацією та цифрової взаємодії регуляторів і фінансових установ, а також підтримка їх фінансової стійкості та конкуренції на фінансовому ринку, що дозволяє споживачам одержувати якісні, надійно захищені та доступні фінансові послуги. Крім того, такі технології дають фінансовим установам можливість спростити виконання регуляторних вимог, зменшити адміністративні витрати, розширити сфери нагляду та моніторингу за фінансовими послугами, спростити процеси підготовки та надання звітності, підвищити ефективність моніторингу та управління ризиками, що дозволяє регуляторам оперативніше приймати ефективні рішення.

Література:

1. Міщенко В. І., Науменкова С. В., Міщенко С. Цифрові гроші центральних банків: майбутнє інституційних змін. *Фінанси України*. 2021. № 2. С. 26–48.
2. Льон І. М., Міщенко В. І. Роль монетарного регулювання у стимулюванні економічного розвитку. *Фінанси України*. 2017. № 4. С. 75–93.
3. Науменкова С. В. Ринок фінансових послуг: основні тенденції розвитку. *Вісник НБУ*. 2000. № 1. С. 36–43.
4. Науменкова С. В. Функціонування недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 3–16.
5. Міщенко В. І. Стратегічне управління процесами цифрової трансформації економіки. *Економіка України*. 2022. № 1. С. 67–81.
6. Науменкова С., Міщенко С. Нові тенденції в монетарній політиці та діяльності центральних банків. *Банківська справа*. 2011. №5. С. 12–29.
7. Міщенко В. І. Санаційний банк – «бідж-банк» як механізм роботи з нежиттєздатними банками : монографія. Київ : УБС НБУ, 2011. 119 с.
8. Науменкова С. В., Мищенко С. В. Регулирование денежного обращения на основе использования методов и инструментов денежно-кредитной политики. *Вісник Київського національного університету*. 2013. № 6 (147). С. 66–72.
9. Науменкова С. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника. *Вісник НБУ*. 2005. № 7 С. 14–21.
10. Буй Т. Г., Науменкова С. В. Використання структурованих цінних паперів для фінансування корпорацій. *Фінанси України*. 2010. № 2. С. 89–101.
11. Міщенко С. Економіко-статистичний аналіз факторів монетизації економіки. *Вісник НБУ*. 2012. № 1. С. 31–33.
12. Петріна А. Міщенко В. Міжнародний досвід реструктуризації банківської системи за участі держави. *Вісник НБУ*. 2011. № 4. С. 12–17.
13. Науменкова С. В., Міщенко В. І. Поняття системного ризику та підходи до визначення системно значущих банків. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду*. Львів : Ін-т регіональних досл., 2014. Вип. 105. С. 186–196.
14. Міщенко С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 5. С. 21–27.
15. Науменкова С., Міщенко С. Стрес-тестування як інструмент діагностики фінансової стійкості банків. *Вісник НБУ*. 2008. № 5. С. 18–23.
16. Міщенко В. І. Цифровізація регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ. *Економічний простір*. 2022. № 180. С. 182–189.
17. Mishchenko, V., Naumenkova S., Grytsenko A., Mishchenko S. Operational Risk Management of Using Electronic and Mobile Money. *Banks and Bank Systems*. 2022. Vol. 17. Is. 3. P. 142–157.
18. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. *Фінанси України*. 2016. № 5. С. 7–33.
19. Міщенко В. І., Міщенко С. В. Удосконалення дії каналів трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в Україні в умовах переходу до таргетування. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 1(163). С. 421–428.